

DRUŠTVENI KONTEKST, POSEBNE POTREBE / INVALIDITET / TEŠKOĆE U RAZVOJU I EDUKACIJSKO UKLJUČIVANJE¹

LJILJANA IGRIC*

Primljeno: travanj 2003.
Prihvaćeno: veljača 2004.

Pregledni rad
UDK: 376.4

Teoretski modeli invaliditeta mogu svojim pristupom podržavati uključivanje ili isključivanje osoba s invaliditetom u društvo. Medicinski i statistički modeli su skloni dihotomiziranju na normalno i patološko ili normalno i devijantno stvarajući osnovu za «hendikepizam», označavanje, segregaciju te negativne stavove i predrasude. Socijalni model drži da je invaliditet rezultat interakcije osobe i njene sredine te smatra i okolinu odgovornom za stanje osobe, za razliku od pristupa koji drže da je to problem same osobe i njene strukture. Tako se poimanje invaliditeta kao «posljedice oštećenja na funkcioniranje osobe», mijenja u «smanjenje ili gubitak prilike za sudjelovanje u životu». Ovim se pristupom proširuje odgovornost za invaliditet na društvo, odbacuje se apsolutno značenje pojma «invaliditet» i ističe se važnost kulture neke sredine u označavanju osobe «s posebnim potrebama / invaliditetom / teškoćama u razvoju». Pritom se pretpostavlja okolina, slobodna od prepreka te aktivna osoba sa invaliditetom, koja zastupa svoja prava. Osvrtom na stanje edukacijskog uključivanja djece s posebnim potrebama u Engleskoj, SAD-ama i Hrvatskoj razmatra se uloga društvenog konteksta na položaj «drugačijih» u školskim reformama, politici odgoja i obrazovanja i spremnosti zajednice i stručnjaka za promjene. Analizom učinaka dosadašnjeg istraživačkog i stručnog rada na području posebnih potreba ističe se potreba za novim smjernicama u istraživanjima, u kojima su osobe s posebnim potrebama subjekti istraživanja, koja će znatnije doprinijeti podizanju kvalitete njihovog života istraživanjem društvenog konteksta i mogućnosti njegove promjene.

Ključne riječi: Edukacijsko uključivanje, djeca s posebnim potrebama, društveni kontekst

Uvod

U području edukacije djece s posebnim potrebama, danas, nakon više od jednog stoljeća razvoja specijalne edukacije, prisutniji su ideološki nego pedagoški problemi. U želji da se zaštititi osobe s posebnim potrebama od zahtjeva i mogućih povreda svoje životne sredine zaboravljen je koncept slobode. Zabranjuje im se sloboda izbora za njihovo dobro, jer stručnjaci i sredina znaju što je bolje za njih. Međutim poznato je da je sloboda važnija od zaštite, a čovječnost od kompetentnosti (Blatt i sur.1977).

Očekivanja od specijalne edukacije nisu bila razvoj specijalnih programa, specijalni učitelji i metode, kao sami sebi svrha. Njenim razvojem se

i pokazalo da svaka osoba može doprinijeti društvu, da svi ljudi vrijede i da je ljudsko biće potencijal za razvoj. Dobit od tog pokreta je optimizam i vjera u ljudski etos, dobročinstvo i ljubav prema drugima. Moglo se shvatiti da nije zadatak društva suditi tko se može, a tko ne mijenjati već da osigura svim ljudima njihovo mjesto i prizna svakom čovjeku njegovu vrijednost.

Pinel, Itard i Seguin (Gleason,1989) neki su od pionira u području specijalne edukacije koji su dali osnove na kojima se ona razvijala tijekom posljednja dva stoljeća. Pozitivizam 19. stoljeća unio je klinički pristup u tretman osoba s posebnim potrebama. Temeljem utvrđene vrste i stupnja oštećenja planirale su se metode, sredstva i pro-

¹ Navedena su tri u Hrvatskoj korištena termina za označavanje "disability" u engleskom jezičnom području.

* Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu